

Інклюзивне навчання

У червні 2024 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Національну стратегію розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року](#) та затвердив операційний план заходів з її впровадження у 2024 - 2026 роках. Її реалізація буде відбуватися на системному та всебічному рівні, охоплюючи всі ланки, від національного рівня до окремих закладів освіти. Зокрема нею передбачено унормування питання введення посад вихователя ЗЗСО та асистента вихователя ЗЗСО й розробка нормативних актів щодо їх оплати праці, забезпечення наявності інклюзивних та/або спеціальних груп подовженого дня у закладах загальної середньої освіти.

Докладніше цей документ ми розглядали у статті [«Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року: огляд інновацій»](#).

Нещодавно МОН та Український інститут розвитку освіти презентували методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів із ООП. Цей документ містить практичні інструменти та поради, які дозволять в умовах інклюзивного навчання адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб кожної дитини та відстежувати її прогрес.

У статті [«Оцінювання учнів із ООП: особливості, підходи та практичні інструменти»](#) ми підготували огляд основних аспектів, що стосуються вибору відповідних форм і методів оцінювання.

Нещодавно МОН та Український інститут розвитку освіти [презентували методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів із ООП](#). Цей документ містить практичні інструменти та поради, які дозволять в умовах інклюзивного навчання адаптувати освітній процес до індивідуальних потреб кожної дитини та відстежувати її прогрес. Тож ми підготували огляд основних аспектів, що стосуються вибору відповідних форм і методів оцінювання.

Організаційні засади

Оцінювання навчальних досягнень учнів із ООП має бути спрямованим на визначення рівня їхніх досягнень, розвитку умінь та навичок, а також здатності застосовувати їх на практиці.

Для кожного з навчальних предметів/інтегрованих курсів освітньої програми команда психолого-педагогічного супроводу (далі – Команда супроводу) має визначити критерії, за якими будуть оцінювати якість результатів навчання учня з ООП, та способи їх фіксації. Це може бути:

- заповнення бланків діагностичних робіт;
- оцінювання в письмовій роботі;
- надання письмового зворотного зв'язку;

- різні види тестів, зокрема з використанням електронних платформ (для поточного оцінювання);
- збереження робіт у портфоліо чи інше.

Також Команді супроводу варто визначити місце для виконання завдань – у зошитах, на окремих бланках тощо.

Безпосереднє оцінювання результатів навчання учнів має здійснювати вчитель, асистент учителя (у разі наявності) участь у цьому процесі **не бере**. Цей фахівець веде спостереження за розвитком дитини з ООП, фіксує досягнення, динаміку розвитку та перепони тощо. Ці дані є основою для подальшого обговорення з учасниками Команди супроводу щодо визначення доцільності стратегій навчання та оцінювання.

Формувальне оцінювання

Формувальне оцінювання дає можливість узагальнити та інтерпретувати інформацію про індивідуальні потреби чи досягнення учнів і завдяки цьому поліпшити процес навчання.

Складовими формувального оцінювання є:

Постійний зворотний зв'язок з учнями. Ця інформація допомагає вчителю зробити неформальні висновки про успішність учнів, а учням – побачити власні прогалини в засвоєних знаннях та формуванні вмінь і навичок. Дієвими інструментами зворотного зв'язку є:

- нагадування. Воно допомагає учням зосередитись на поставленому завданні та не загубити важливих деталей;
- поетапна допомога. Запитання, інструкції, незавершені пропозиції, зразки сприяють розвитку самостійності учнів і впевненості у власних силах;
- коментування конкретних дій, ситуацій, суперечливих питань тощо. Вони допомагають учням зрозуміти свої помилки та досягнення, а також спрямовують їх на подальший розвиток.

Самооцінювання учнів. Цей прийом допомагає вчителю простежити освітні результати, знайти причину труднощів і зрозуміти, що необхідно зробити, аби поліпшити результат. Учні можуть оцінювати свою навчальну діяльність відповідно до:

- конкретних цілей в навчанні;
- розроблених або запропонованих критеріїв;
- характеристик досягнутого рівня на момент оцінювання;
- розуміння того, як можна зменшити розрив між поставленими цілями й досягнутим рівнем.

Коригування навчання. Ця складова безпосередньо пов'язана із результатами самооцінювання та дозволяє усунути труднощі, зумовлені недостатньою пізнавальною активністю учнів, уповільненим темпом діяльності, заниженою самооцінкою, невпевненістю у своїх силах тощо.

Взаємооцінювання учнів. Цей підхід навчає учнів бачити сильні сторони, закріплювати вивчений матеріал, аналізувати власний прогрес. І ефективним методом для його проведення є прийом «Дві зірки й побажання». Учням пропонується перевірити результати роботи один одного в парах та визначити два позитивні моменти («дві зірки») і один момент, який потребує доопрацювання («побажання»). Завдяки цьому методу вдається створити позитивну навчальну атмосферу, де кожен учень отримує не лише конструктивну критику, а й підтримку та визнання своїх досягнень. Зворотний зв'язок може здійснюватися як в усній, так і в письмовій формі.

Вплив на мотивацію учнів. Вагому роль у формуванні інтересу до навчання відіграє залученість учнів із ООП до колективних форм роботи та організації різних видів діяльності. Комунікація з однолітками передбачає обговорення, постановку питань, надання зворотного зв'язку тощо.

Інструменти формувального оцінювання

Формувальне оцінювання не фіксують у класному журналі, тож постає питання – як фіксувати інформацію про навчальні досягнення учнів? Для збору, інтерпретації та фіксації результатів навчання практики радять записувати результати як спостереження за навчанням учня або формувати портфоліо.

Портфоліо

Ідея портфоліо – не у кількості робіт. Це своєрідна хроніка навчального шляху учня, яка відображає певний прогрес учня, його індивідуальні досягнення та витрачені зусилля. Залежно від цілей використання розрізняють різні види портфоліо:

- Портфоліо учня (або демонстраційне портфоліо) містить роботи, які учень вибирає сам. Таке портфоліо є мотивацією для дитини виконувати роботи, що демонструють її найкращі досягнення, але у більшості випадків не відображає щоденну діяльність та сфери чи види діяльності, де може бути потрібна додаткова підтримка.
- Портфоліо вчителя – містить форми оцінювання розвитку дитини, інформацію від інших фахівців, результати перевірочних завдань, які вибирає не дитина, а сам педагог. Таке портфоліо ведеться спільно з демонстраційним портфоліо.
- Поточне портфоліо – воно ведеться спільно вчителем та учнем. Дитина обирає зразки робіт, які демонструють її розвиток, рівень опанування відповідними навичками, а вчитель додає власні зразки робіт дитини.

Крім того, свої коментарі можуть надавати й інші педагогічні працівники та батьки.

Педагогічне спостереження

Важливим інструментом для оцінювання учнів з ООП є педагогічне спостереження, яке може вести вчитель або асистент учителя. Це один із методів для збору інформації про навчання учнів, у тому числі й тих, які використовують невербальні форми спілкування, мають складні порушення розвитку. Під час спостереження фіксуються досягнення, динаміка розвитку, перепони тощо.

Для оцінювання учнів зі складними порушеннями розвитку може застосовуватись спостереження на основі відео. Це дозволяє вчителям та Команді супроводу обмірковувати результати оцінювання, обговорювати динаміку навчання, спираючись на фіксовані докази, що вказують, відбулися чи не відбулися зміни у навчанні учня.

Особливості проведення поточного та підсумкового оцінювання

Проведення поточного та підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів із ООП залежать від рівня підтримки в освітньому процесі та здійснюється за допомогою:

для учнів, що потребують I рівня підтримки:

- на основі загальних критеріїв оцінювання;
- на основі загальних підходів оцінювання з урахуванням можливості їх адаптації та з урахуванням особливих освітніх потреб учня.

для учнів, що потребують II та III рівня підтримки:

- на основі загальних критеріїв оцінювання з урахуванням ІНП (за наявності) з можливістю адаптації умов проведення оцінювання з урахуванням особливих освітніх потреб учня;
- під час проведення оцінювання враховуються адаптація процедури за часом та змістом (наприклад, збільшення часу на виконання завдань);
- зміна методів тестування (формування завдань в аудіоформаті, збільшеним шрифтом, шрифтом Брайля тощо).

для учнів, що потребують IV та V рівня підтримки:

- на основі загальних критеріїв оцінювання з урахуванням ІНП (за наявності) та можливості адаптації/модифікації умов проведення процедури оцінювання з урахуванням особливих освітніх потреб учня;
- здійснення адаптації процедури оцінювання за часом та змістом відповідно до потреб учня, що включає:

- 1) використання доступних форм викладу інформації (шрифтом Брайля, письмових чи усних завдань тощо);
- 2) використання засобів альтернативної комунікації під час формування завдань;
- 3) адаптація/модифікація завдань з урахуванням способу їх сприйняття учнем;
- 4) збільшення часу на процедуру оцінювання тощо;
- 5) відповідність тестів змісту модифікованої програми навчального предмета.

Із метою подолання суб'єктивізму та формалізму вчитель може використовувати різні методи оцінювання, добираючи їх у залежності від індивідуальних особливостей та освітніх можливостей усіх учнів, теми, змісту. Можна змінювати умови, інструкції, час або місце для виконання завдання, зокрема:

- збільшувати час на виконання завдань, чи виконувати кожне завдання в окремо відведений час та ін.;
- надавати покроковий алгоритм виконання завдань, усну інструкцію підкріплювати письмовою та ін. Формат завдань та відповідей адаптується відповідно до особливостей сприймання та сильних сторін учня (аудіоформат, збільшений шрифт, шрифт Брайля).

Під час підсумкового оцінювання вчитель визначає, чи відповідають отримані результати навчання учнів вимогам стандарту чи очікуваним результатам, передбаченим в ІПР (за наявності). Для цього завдання для контрольно-перевірочних робіт розробляються на основі змісту освітнього стандарту та навчальної програми, за якою навчається учень.

В умовах нестабільного доступу учнів до освітнього процесу, нестабільного психоемоційного стану, підсумкове оцінювання рекомендовано здійснювати на підставі поточного оцінювання, а **не проводити у вигляді окремих підсумкових контрольних робіт.**